

2. Verhoef P. C., Broekhuizen T., Bart Y., Bhattacharya A., Dong J. Q., Fabian N., Haenlein M. Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda // Journal of Business Research. 2021. Vol. 122. P. 889–901. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.09.022>

Головко О. І.,
аспірант кафедри економіки та бізнесу
Науковий керівник: Білоусько Т. Ю.,
кандидат економічних наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ КРИЗ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Протягом усієї історії людства продовольча безпека залишається однією із фундаментальних основ національної та глобальної безпеки. Відповідно до визначення Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), продовольча безпека існує тоді, коли всі люди завжди мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатньої, безпечної та поживної їжі [6].

У 2024 році за даними ФАО близько 673 мільйонів людей, або 8,2% населення планети, страждали від голоду. Це на 15 мільйонів менше, ніж у 2023 році, і на 22 мільйони менше, ніж у 2022-му. Однак незважаючи на такий прогрес, нині проблема голоду залишається досить серйозною, особливо в країнах з низьким рівнем доходу.

Згідно з новим звітом «Стан харчової безпеки та харчування у світі (SOFI 2025)», який опублікували п'ять спеціалізованих агенцій ООН, зменшення числа голодуючих людей відбулося на тлі високої інфляції на продукти харчування, що обмежує доступ до здорової їжі. Проте, цей прогрес був нерівномірним. У Південній Азії та Латинській Америці ситуація покращилась, тоді як в Африці та Західній Азії рівень голоду продовжує зростати [1].

В зв'язку з цим, досягнення Цілей сталого розвитку №2 («Подолання голоду») до 2030 року наразі перебуває під серйозною загрозою. Сьогодні світ стикається з явищем, яке економісти Світового економічного форуму охрестили «полікризою», яка характеризується синергією негативних факторів: наслідками пандемії, кліматичними екстремумами, інфляційним тиском та безпрецедентним зростанням геополітичної напруженості [4].

Проблема продовольчої безпеки не є ізольованою чи суто гуманітарною – вона відображає глибші системні процеси, які формують сучасну глобальну продовольчу систему. Зростання або збереження високого рівня голоду в окремих країнах є наслідком не лише дефіциту ресурсів, а й складної взаємодії економічних, кліматичних, політичних і технологічних факторів.

У цьому контексті доцільно перейти до розгляду основних глобальних трендів, які на сьогоднішній день формують нові виклики та водночас

відкривають можливості для подолання голоду й забезпечення сталого доступу до їжі:

1. *Геополітична нестабільність та зрив ланцюгів постачання.* Найбільш гострим фактором, що впливає на продовольчу безпеку сьогодні, є геополітична нестабільність. Традиційна парадигма глобалізації, заснована на принципах «just-in-time» (точно в строк) та мінімізації витрат, виявилася вразливою до політичних та військових шоків [7].

Так, тектонічним зрушенням для глобального ринку продовольства стало повномасштабне вторгнення Росії в Україну, яка будучи гарантом продовольчої безпеки для понад 400 мільйонів людей глобального Півдня, зіткнулася з блокуванням портів, мінуванням сільськогосподарських угідь та руйнуванням інфраструктури. Зазначимо, що у відповідь на кризи багато країн вдаються до протекціоністських заходів - заборони експорту певних видів продовольства для стримування внутрішньої інфляції (наприклад, обмеження експорту рису Індією, чи пальмової олії Індонезією у минулі роки). Такий тренд мультиплікує дефіцит на світовому ринку і б'є по найбільш вразливих країнах-імпортерах, формуючи каскадний ефект глобальної нестабільності [3].

2. *Кліматичні зміни та екологічні виклики.* Кліматична криза перейшла з розряду «довгострокових ризиків» у категорію «поточних загроз» для глобального АПК. Зростання середньої глобальної температури супроводжується почастищенням посух, повеней та ураганів. Феномени Ель-Ніньйо та Ла-Нінья спричиняють непрогнозовані зміни у кількості опадів, що призводить до зменшення врожайності у ключових житницях світу (Південна Америка, США, окремі регіони ЄС, Австралія), а також зсуву агрокліматичних зон [3,2]. Інтенсивне сільське господарство попередніх десятиліть призвело до виснаження ресурсів. Близько 33% ґрунтів світу є помірно або сильно деградованими. Водночас сільське господарство споживає близько 70% світових запасів прісної води. Вичерпання підземних водоносних горизонтів стає лімітуючим фактором для вирощування продовольства у країнах Азії та Близького Сходу.

3. *Демографічні трансформації та зміна структури споживання.* Населення планети перевищило 8 мільярдів і продовжує зростати. Масова міграція населення до міст у країнах, що розвиваються, змінює харчові звички. Відбувається так звана «дієтична транзиція»: перехід від раціону, багатого на вуглеводи до раціону з високим вмістом тваринних білків, жирів та цукру. Виробництво 1 кг м'яса потребує значно більших витрат зерна та води, ніж пряме споживання рослинної їжі, що створює додатковий експоненціальний тиск на аграрний сектор [1].

4. *Технологічні інновації як відповідь на кризу.* Технологічний прогрес є головним драйвером подолання вище зазначених викликів. Нині, формується парадигма «Сільського господарства 4.0». Використання дронів, супутникового моніторингу, сенсорів вологості ґрунту та AI-алгоритмів дозволяє оптимізувати використання ресурсів. Штучний інтелект сьогодні здатний прогнозувати врожайність та спалахи хвороб рослин з безпрецедентною точністю [4,7].

Нові методи редагування геному (наприклад, CRISPR/Cas9) дозволяють швидко створювати сорти рослин, стійкі до посухи, засолення ґрунтів або специфічних шкідників, що кардинально відрізняється від традиційного ГМО і знаходить все більшу регуляторну підтримку навіть у консервативних регіонах (наприклад, послаблення норм ЄС щодо нових геномних методів). Зростає індустрія рослинних замінників м'яса, а також м'яса культивованого (вирощеного в біореакторах) та протейнів на основі комах і водоростей. Паралельно розвивається вертикальне фермерство в урбаністичних центрах. Хоча ці технології поки що є енергоємними, вони дозволяють вирощувати їжу незалежно від кліматичних умов і максимально близько до споживача, скорочуючи логістичне навантаження [4].

5. *Нова стратегія: від ефективності до резильєнтності.* Окреслена конфігурація трендів змушує уряди та корпорації змінювати філософію управління продовольчою безпекою. На зміну прагненню до максимальної економічної ефективності приходить пріоритет стійкості та здатності до відновлення. Ключовими напрямками цієї трансформації є: диверсифікація ланцюгів постачання: уникнення монопольної залежності від одної-двох країн-експортерів; «Friend-shoring» - перенесення закупівель до дружніх країн зі стабільними політичними режимами; формування стратегічних резервів: збільшення перехідних запасів зернових на державному рівні; локалізація виробництва: підтримка місцевих фермерів для зменшення залежності від глобальної логістики; зелений перехід в АПК: впровадження регенеративного сільського господарства, яке відновлює ґрунти та секвеструє вуглець, перетворюючи АПК з джерела викидів парникових газів на інструмент боротьби з ними [5,7].

Отже, як свідчать дослідження глобальна продовольча безпека перебуває у стані глибокої трансформації, спричиненої перетином геополітичних, кліматичних та макроекономічних викликів.

Список використаних джерел

1. Глобальна проблема голоду: чисельність людей, що страждають від недоїдання, знизилась. (2025). URL: <https://propozitsiya.com/news/hlobalna-problema-holodu-chyseinist-lyudey-shcho-strazhdayut-vid-nedoyidannya-znyzylas>
2. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security. (2025). URL: <https://www.ipcc.ch/srccl/>
3. Марк Елснер, Грейс Аткинсон та Саадія Західі. (2025). Звіт про глобальні ризики за 2025 рік. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/>
4. Світовий банк. Огляди товарних ринків (Commodity Markets Outlook), секція «Сільське господарство». URL: <https://blogs.worldbank.org/en/developmenttalk/the-commodity-markets-outlook-in-eight-charts3>

5. ФАО. Голод у світі зменшується, але зростає в Африці та Західній Азії: звіт ООН. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/global-hunger-declines-but-rises-in-africa-and-western-asia--un-report/en>

6. FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO. 2025. The State of Food Security and Nutrition in the World 2025 - Addressing high food price inflation for food security and nutrition. Rome. <https://doi.org/10.4060/cd6008en>

7. Шевченко, А., & Петренко, О. (2024). Продовольча безпека України в умовах війни та пріоритетні напрямки врегулювання її стану. *Економіка та суспільство*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-24>

Добриніна Л. В.,

к. е. н., ст. викладач

Одеський національний економічний університет

м. Одеса

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНА АДАПТИВНІСТЬ

Сучасна архітектура глобальної та вітчизняної економіки характеризується станом перманентної турбулентності, спричиненої геополітичними конфліктами, пандемічними шоками, енергетичними кризами та інтенсивною цифровою трансформацією. У цих умовах традиційний функціональний базис фондового ринку, що історично включав мобілізаційну, розподільчу, цінову та інформаційну функції, зазнає докорінних змін. Фондовий ринок України перестає бути лише механізмом ефективного перерозподілу капіталу між домогосподарствами та корпоративним сектором і трансформується у складну адаптивну систему, яка забезпечує життєздатність економічного середовища, підтримує макрофінансову стабільність та сприяє фінансуванню державних потреб в умовах кризових потрясінь[1].

Зміна вектору функціонального призначення фондового ринку проявляється насамперед у суттєвому посиленні його захисної та стабілізаційної функцій. Якщо в умовах відносної стабільності фондовий ринок розглядався переважно як інструмент максимізації дохідності та ефективної алокації капіталу через операції з акціями та корпоративними облігаціями, то в період високої невизначеності і воєнних ризиків пріоритетним стає збереження вартості активів, хеджування ризиків та захист фінансової стійкості економічних агентів. Це підтверджується стрімким зростанням попиту на державні цінні папери, зокрема ОВДП, а також на спеціалізовані страхові продукти, пов'язані з воєнно-політичними ризиками. У 2025–2026 роках ринок страхування воєнних ризиків демонструє активне зростання, переходячи від пілотних проєктів до більш структурованої системи з державною підтримкою[1,2].

Паралельно критично важливого значення набуває функція забезпечення ліквідності фондового ринку. У періоди різкої волатильності миттєвий доступ до фінансових ресурсів через операції з високоліквідними інструментами стає ключовим фактором збереження платоспроможності банків, підприємств та домогосподарств. Це стимулює розвиток технологічності біржової